

варто зауважити, що кожне агроформування самостійно повинно вирішувати, яку стратегію при виборі інтенсивності виробництва йому обрати: мінімізації витрат (низький рівень інтенсивності і, як правило, низькі врожаї) або максимізації урожайності (отримання надвисокої урожайності шляхом максимальної інтенсивності виробництва). Як показує практика, обидві стратегії можуть бути економічно виправданими. Головна задача, на нашу думку, полягає в можливості їх вдалого поєднання (досягнення як високих рівнів технологічної ефективності, так і ресурсозбереження) з метою отримання найбільшої прибутковості від вирощування ріпаку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтенсивна технологія вирощування озимого ріпаку в Україні / [Т. І. Лазарь, О. М. Лапа, А. В. Чехов та ін.]; за ред. О. М. Лапи. – К.: Універсал-Друк, 2006. – 102 с.
2. Інноваційні ресурсозберігаючі технології вирощування ріпаку / Д. І. Мазоренко, Г. Є. Мазнев, Л. М. Тищенко та ін.; за ред. Д. І. Мазоренко, Г. Є. Мазнев. – Х.: Майдан, 2008. – 142 с.
3. **Марков І.** Інтенсивна технологія вирощування ріпаку / І. Марков // Агробізнес сьогодні. – 2011. – № 10 (209). – С. 4 – 10.
4. **Щоткін В.** Шляхи інтенсифікації вирощування ріпаку / В. Щоткін // Пропозиція. – 2006. – № 4. – С. 42 – 45.

УДК 338.43 (477)

ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

БОВСУНОВСЬКИЙ В. В.

УДК 338.43 (477)

Бовсуновський В. В. Ефективність сільськогосподарського виробництва в аграрних підприємствах України

Проведено дослідження ефективності сільськогосподарського виробництва в аграрних підприємствах України. Проаналізовано основні тенденції та особливості функціонування сільгоспдідприємств. Наведено динаміку рівня рентабельності основних видів продукції рослинництва і тваринництва. Визначено найбільш прийнятні напрями підвищення ефективності виробництва у сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: агробізнес, ефективність, продуктивність, рентабельність, рослинництво, тваринництво.

Рис: 4. **Бібл.:** 5.

Бовсуновський Віктор Володимирович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Інститут тваринництва НААН України (вул. 7-ї Гвардійської армії, 3, смт. Кулиничі, Харківський р-н, Харківська обл., 62404, Україна)

E-mail: bovsv@inbox.ru

УДК 338.43 (477)

Бовсуновський В. В. Эффективность сельскохозяйственного производства в аграрных предприятиях Украины

Проведено исследование эффективности сельскохозяйственного производства в аграрных предприятиях Украины. Проанализированы основные тенденции и особенности функционирования сельхозпредприятий. Приведена динамика уровня рентабельности основных видов продукции растениеводства и животноводства. Определены наиболее приемлемые направления повышения эффективности производства в сельхозпредприятиях.

Ключевые слова: агробизнес, эффективность, производительность, рентабельность, растениеводство, животноводство.

Рис.: 4. **Библ.:** 5.

Бовсуновский Виктор Владимирович – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, Институт животноводства НААН Украины (ул. 7-ой Гвардейской армии, 3, пгт. Кулинич, Харьковский р-н, Харьковская обл., 62404, Украина)

E-mail: bovsv@inbox.ru

UDC 338.43 (477)

Bovsunovskiy V. V. Efficiency of Agricultural Production in Agricultural Enterprises of Ukraine

It was investigated the efficiency of agricultural production in agricultural enterprises of Ukraine. The main trends and patterns of functioning farms was analyzed. It was defined the most appropriate ways to increase efficiency in agricultural.

Key words: agribusiness, efficiency, productivity, profitability, crops, livestock
Fig.: 4. **Bibl.:** 5.

Bovsunovskiy Viktor V. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow, Institute of Animal Science NAAN of Ukraine (vul. 7-yi Gvardiyskoyi armiyi, 3, Kharkov area, Kharkov region, village Kulynychy, 62404, Ukraine)
E-mail: bovsv@inbox.ru

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. Він формує 15 – 17% валового внутрішнього продукту та близько 60% фонду споживання населення, займає провідне місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторговецьке сальдо [1].

Значний диспаритет цін став причиною економічно невиправданого перерозподілу прибутку із сільсько-

го господарства у торгівельні, переробні, обслуговуючі та інші галузі й сфери економіки. Як наслідок, сільське господарство, де разом із землею нині сконцентровано більше 40% капіталу держави, зайнято 13% працюючих і створюється 15% ВВП, не лише не отримує прибутків на рівні, що відповідав би місцю галузі в структурі економіки, а й взагалі збиткове [2, 3].

Незважаючи на позитивні зрушення, аграрний сектор економіки країни не виконує повною мірою свої функції, оскільки досягнутий приріст ефективності виробництва далеко не повністю забезпечує не тільки розширене, а й просте відтворення виробництва. Найбільш

впливовим фактором, що спричиняє низьку ефективність виробництва, є недосконалість цінового механізму господарювання. При переході до ринкових відносин для всіх галузей економіки було створено умови вільного ціноутворення, а для сільського господарства запроваджено орієнтовні ціни, які зростали значно нижчими темпами, ніж на товари і послуги, що споживаються сільським господарством. Сільськогосподарський товаровиробник постійно втрачав купівельну спроможність, оскільки головною причиною зниження ефективності було порушення закону вартості, коли ціни на продукцію в більшості випадків навіть не відшкодовували затрат на її виробництво [4, 5].

Не дивлячись на притаманні аграрному бізнесу високі ризики, сільське господарство є одним з найбільш прибуткових видів діяльності в Україні. У 2011 р. рентабельність операційної діяльності сільгоспідприємств складала 26,5%. Підкріплює високу привабливість агробізнесу й доля прибуткових господарств даного сектора економіки України. За результатами 2011 р. більше 80% сільгоспідприємств були прибутковими, що є найкращим показником серед інших галузей економіки (рис. 1).

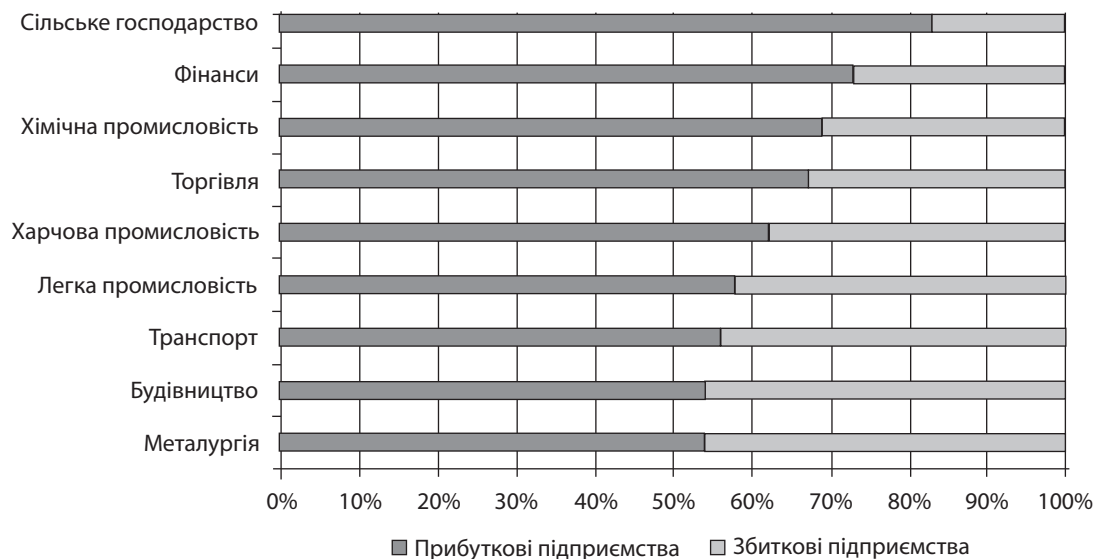

Рис. 1. Співвідношення прибуткових і збиткових підприємств різних галузей економіки України у 2011 р.

У розрізі галузей сільського господарства очевидно є більш висока доходність рослинництва, рівень рентабельності якого в останні роки коливається в межах 10 – 30% (рис. 2). Основними факторами конкурентоспроможності рослинництва є родючі чорноземи, помірний континентальний клімат, низький рівень заробітних плат, наявність морських торговельних портів. Тваринництво тільки в останні роки вийшло на беззбитковий рівень лише по деяким видам продукції. Низька продуктивність тварин і праці, конверсія кормів, якість продукції, – усе це в комплексі робить українську продукцію тваринництва недостатньо конкурентоспроможною та рентабельною.

Якщо поглянути на ефективність вирощування окремих сільськогосподарських культур, то стає зрозумілим, чому Україна збільшує виробництво зернових та олійних культур і займає лідируючі позиції в списку

основних експортерів зерна, ріпаку, олії та насіння соняшнику (рис. 3).

Як бачимо, рекордні показники прибутковості за останні п'ять років демонструє соняшник; рівень рентабельності ріпаку також є доволі високим і до того ж більш стабільним у порівнянні з соняшником. Ефективність виробництва зернових дещо нижча, ніж олійних, але все ж рентабельність у середньому знаходиться на достатньому рівні для стимулювання зростання виробництва. Ефективність виробництва цукрових буряків значно залежить від державної підтримки та рівня покриття внутрішнього споживання цукру в Україні за рахунок власного виробництва. Виробництво картоплі та овочів не є пріоритетною галуззю для сільгоспідприємств в силу капіталоємності виробництва та його концентрації в господарствах населення, проблем з інфраструктурою (зберігання та реалізація) і обмеженості експортного потенціалу, однак рентабельність їх виробництва в тих підприємствах, які займаються картоплярством і овочівництвом, знаходиться на відносно непоганому рівні.

Як видно з рис. 4, ефективність виробництва основних видів тваринницької продукції в Україні в цілому до-

волі низька. Винятком є галузь птахівництва, яка за показниками витрат праці, кормів та інших матеріально-технічних ресурсів на виробництво одиниці продукції значно відрізняється від інших галузей тваринництва. І це при тому, що ціни на м'ясо птиці з урахуванням поживної цінності істотно нижче, ніж на свинину, яловичину і баранину, що важливо для нашої країни, де низькою є купівельна спроможність населення. Птахівництво зберігає значні потенційні можливості для відновлення і розвитку, що дозволяють забезпечити виробництво в обсягах, які відповідають потребам населення.

Виробництво молока в силу дефіцитності українського ринку мало певну прибутковість, однак, враховуючи нерозривність молочного виробництва з неефективним вирощуванням молодняка великої рогатої худоби, результат молочних підприємств є кінцевому підсумку переважно негативний.

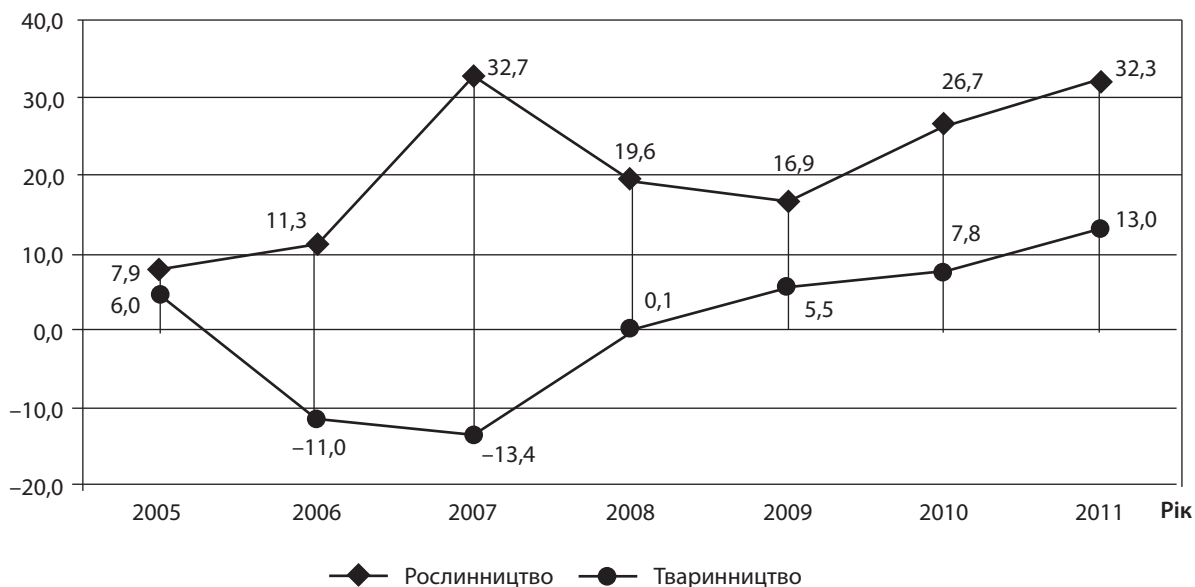

Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності (збитковості) рослинництва та тваринництва у сільгоспдіприємствах України у 2005 – 2011 рр.

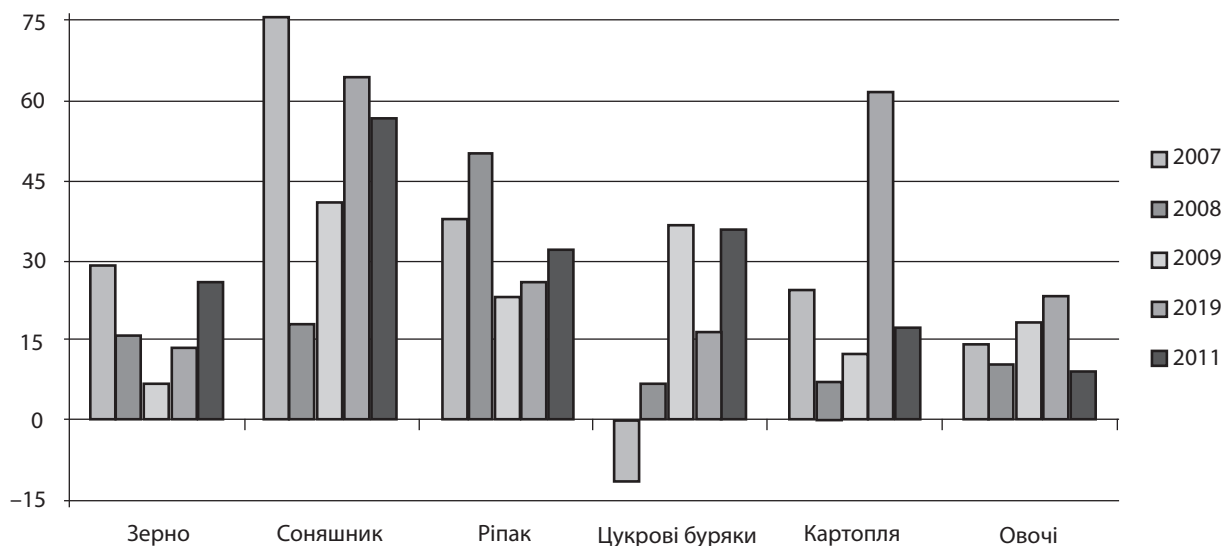

Рис. 3. Рентабельність (збитковість) продукції рослинництва у сільгоспдіприємствах України у 2007 – 2011 рр.

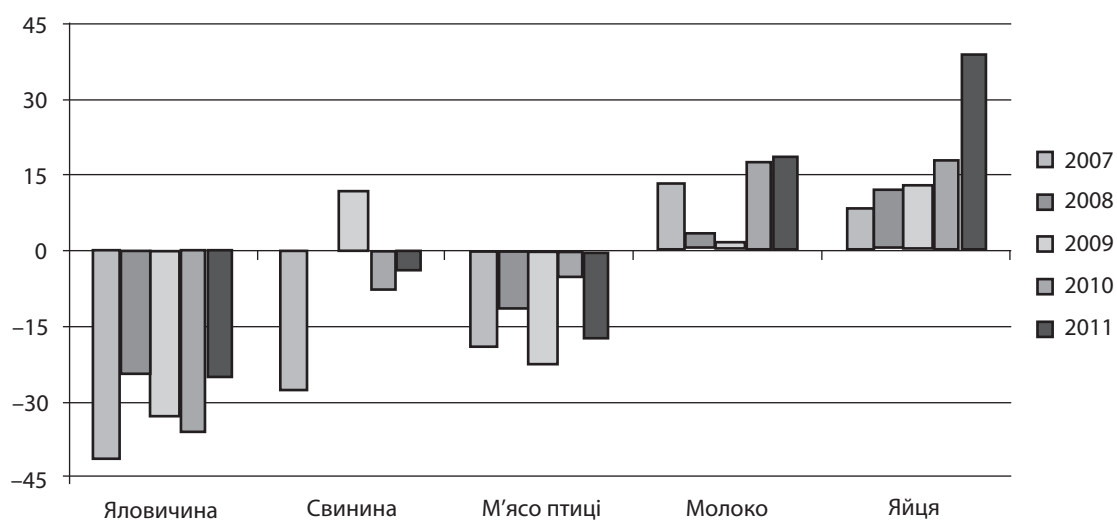

Рис. 4. Рентабельність (збитковість) продукції тваринництва у сільгоспдіприємствах України у 2007 – 2011 рр.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин спостерігається низький рівень економічної ефективності виробництва в даній галузі. Вкрай негативний вплив на її функціонування справляють: домінування стихійних процесів на ринку молока і молокопродуктів; відсутність нормативного забезпечення системи договорних, у тому числі інтеграційних, відносин; монополізація ланцюжків просування молочної продукції від виробника до споживача з відповідним впливом на цінову ситуацію; неналежний рівень селекційно-племінної роботи та технологічного забезпечення галузі; відсутність підтримки інтегрування виробництва, переробки і реалізації молочної продукції, що посилює диспаритет міжгалузевих цін; відсутність дієвої державної політики щодо створення економічних умов для розвитку галузі.

Погана генетика свиней, незбалансованість годівлі, неефективність праці – є ключовими недоліками свинарства, які разом зі зниженням цін на внутрішньому ринку повернули виробництво свинини в зону збитковості. Лише деякі свинокомплекси з найбільш сучасними технологіями дивляться впевнено в перспективу за таких умов.

Незважаючи на значні труднощі та проблеми, з якими стикається м'ясне тваринництво, галузь, як і раніше, зберігає значний потенціал для зростання та інтенсивного розвитку. При цьому основними напрямками розвитку повинні стати галузі, які забезпечують найвищу рентабельність капіталовкладень та виробничої діяльності в умовах високої затребуваності ринком їхньої продукції.

ВИСНОВКИ

Для вирішення питання ефективного розвитку тваринництво потребує значної фінансової підтримки, яка в Україні значно нижча порівняно з країнами з розвиненим сільським господарством. Особливо актуальним залишається питання розробки комплексу заходів щодо пом'якшення диспаритету цін і компенсації фінансових втрат сільськогосподарськими товаровиробниками при придбанні енергоресурсів.

Сталий розвиток аграрного виробництва неможливий без вирішення проблеми підвищення прибутковості галузі в сільськогосподарських підприємствах. Лише на основі зростання економічної ефективності, що дає можливість вести розширене виробництво, українська продукція сільського господарства може конкурувати на світовому ринку. Підвищення економічної ефективності досягається шляхом зниження собівартості продукції та підвищення реалізаційної ціни. Ефективний механізм господарювання повинен включати фактори, що позитивно впливають на динаміку цих показників і формувати сприятливі передумови для суттєвого зростання рентабельності виробництва як узагальнюючого показника економічної ефективності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Лузан Ю. Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 3 – 12.

2. Бойко В. І. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період : матеріали Десятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників (10-11 квітня 2008 року) : [наукове видання] / В. І. Бойко, П. Т. Саблук. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. – 100 с.

3. Менеджмент і маркетинг : [навчальний посібник] / (Перебийніс В. І., Бойко Л. М., Писаренко В. В. та ін.); [за ред. В. І. Перебийноса]. – Полтава : ФОП Говоров С. В., 2007. – 344 с.

4. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник] / В. Г. Андрійчук. – К. : ІЗМН, 1996. – 512 с.

5. Черевко Г. В. Економіка підприємства : [навчальний посібник] / (Черевко Г. В., Горбонос Ф. В., Іваницька Г. Б., Павленчик Н. Ф.); [за заг. ред. Г. В. Черевка]. – Львів : Априорі, 2004. – 384 с.